

## JOHN GALSWORTHY

JOŠKO PREZELJ

Thomas Hardy kljub visoki starosti ni dočakal tega, da bi kot najizrazitejši predstavnik angleškega romana olepšal svojo starost z lavorikami in zlatom Nobelove nagrade. Ako smemo to smatrati za nekaj tragičnega, se čudovito sklada z njegovo umetnostjo, ki je bila vedno izraz življenjske tragike. Johnu Galsworthyju pa je bila sreča, ki jo vsako leto delijo Norvežani, vendar mila, toda glej, kot v zasmeh ga je na višini slave in bogastva zrušila pest usode v trenutju, ko se je zdelo, da bo krepki, v sportu zakaljeni gentleman še dolgo užival vedri večer življenja. Kot mnogi junaki njegovih romanov je stoično, kakor se spodobi gentlemanu, legel v grob. Tudi vest o njegovi smrti je preletela svet z nekakim gentlemanskim mirom. Nihče se ni preveč čudil, nihče burno žaloval — kakor bi vsi hoteli reči, saj enkrat človek vendar mora zapustiti svet.

Zagledal je Galsworthy luč sveta v Coombeu, v pokrajini Surreyski, leta 1867. Njegova rodbina je pripadala deželskemu plemstvu, ki pa se je bilo za časa viktorijanske dobe močno pomeščanilo. Kakšna je bila družba, ki ji je pripadala njegova rodbina — oče mu je bil odvetnik in je tudi njega poslal na pravoslovne študije v Harrow in Oxford —, o tem nam govorijo mnoge njegove knjige, a najbližja je temu miljeju „The Country House“, v kateri nastopajo tipični predstavniki tistega rodu krepkih živcev, topega srca, discipliniranega mišljenja. Ako bi šlo vse pravo pot, bi se tudi naš pisatelj moral vrniti v ta starodavni rodbinski okvir in kot spoštovan advokat nadaljevati spoštovano tradicijo svoje rodbine.

Toda prišlo je drugače. Človek prinese bistvene poteze svoje osebnosti na svet iz materinega telesa. V rožnatem črviču, ki se zvija na plemenicah, že snujejo, tajno in še plaho, tisti čudežni sokovi, ki jih je priroda zanj in samo zanj zvarila v svojih grotesknih in mnogoštevilnih retortah. V plavih očeh otroka sije nebo v vsem svojem blesku, vendar pa na isti

mah že dozoreva v njem žetev izvirnega greha. Ta pojav so ljudje krstili za dednost.

Po zakonu dednosti se torej lastnosti staršev ali prednikov prenašajo na otroka. Toda na nerazumljiv način se včasih dogodi, da se v gnezdu pojavi nekaj tujega. To je igra prirode, našemu razumu pogosto nedostopna, vendar dosledna in nesporna. Vsiljuje se mi misel na Stendhalovega Sorela in njegove brate. Tako tudi Galsworthy ni prinesel s sabo na svet tistega trdovratnega materializma svoje okolice, ki tako dobro označuje rodbino njegovih kesnejših Forsytov. Narava ga je obdarila z izredno čuvstvenostjo. Bil je vse poprej kot človek akcije, posestnik, pridobitnik. Sojenice so mu prisodile mehko dušo umetnika, da se bo dvigala nad drobne nevšečnosti vsakdanjega življenja in se z ljubeznijo in sočutjem ozirala na zemljo, kjer žive Forsyti; prisodile pa so mu tudi bister, nenavadno prožen um, da bo prešinjal življenje Anglije, spoznaval, preiskaval, tožil in sam tudi sodil, sodil pa pravično, mirno, nepristransko in tudi odpuščal, kajti v tem, da bo spoznal, bo klica odpuščanja.

Predrzo je početje, pisati o človeku, ki je v mnogočem še zagonetka. Vse tisto, kar bo kedaj morda nekoliko razgnalo mrak okoli njega, njegova pisma, pogovori, spomini, dnevniki, če jih je pisal, vse to je še nedostopno. Res je, da so nam na razpolago knjige, ki jih je spisal, druga pri drugi mi stoje na polici, dolga vrsta jih je, pa vendar se mi vsiljuje vprašanje, kaj je v teh romanih, novelah, dramah, črticah in zgodbah osebno njegovega in kaj je stvaritev njegove domišljije, fikcija: kaj je pesnitev, kaj resnica. Poleg umetniške lepote njegovih del in idejnega in čuvstvenega bogastva bi hotel spoznati skrivnost njegove resnične osebnosti, na kateri ne bo blestelo nič tiste zlate pene, ki ž njo svet lepotiči umetnika.

Le spoznanje umetnikove resnične osebnosti, brez vseh sentimentalnih primesi, je ključ do njegovih del. Danes še plava okrog Galsworthyja mnogo skrivnostnega in to tembolj, ker smo še vsi pod vtisom njegove smrti. Zato pričujoči spis ni nič drugega kot skromen poskus in seveda ne aspirira na popolnost.

Poleg njegovih knjig je edino sporočilo o intimnem bitu Galsworthyjevem pričevanje sodobnikov in pa njegova slika. Neredko je kakšna malenkost, ujeta na fizični osebi — recimo oko in nad njim obrv, črta ustnic, vzboklina ličnih kosti ali risba čeljusti — naznanilo tistega najskrivnostnejšega človekovega bistva, ki bi ga drugače mogli ugotoviti le po dolgotrajni analizi. V tem oziru je za Galsworthyja, ki v romanu „White Monkey“ pravi, da ga zunanost le toliko zanima, kolikor izraža notranjost, značilen portret, ki nam ga sporoča Edmond Jaloux (Revue

de Paris, 1. decembra 1932, str. 672.). „Kadar srečaš g. Johna Galsworthyja,“ pravi ta bistroumni poznavalec angleške moderne, „vidiš prav tipično angleškega človeka visoke postave, ki po nekaterih potezah sliči najboljšim postavam iz svojih knjig. Ima zelo zelo visoko čelo, ki že prehaja v plešo in je ob straneh obrobljeno s kratkimi, srebrnimi lasmi, energično, gladko obrito, rahlo nagubano lice in svežo barvo ljudi, ki se kretajo pod milim nebom. Krepko stisnjena, možata usta s tankimi ustnicami so, tako se zdi, neprodušno zaprta nad tajno, ki je ne mara izreči, brada je močno izoblikovana, po sredi ima jamico; izpod naprej štrlečih obrvnih oblokov mu zro močno svetlomodre, docela mlade oči, in sicer v splošnem otožno. Vsa moč njegovega značaja, se zdi, se je zbrala v silnih čeljustih, v možatih ustih. Gornji del obraza, čelo in pogled, je tako rekoč iz drugega sveta, iz sveta sanj in premišljevanja. Njegovo vedenje je na splošno samo vase zaprto, skoroda plaho.“ Tako je videl Edmond Jaloux moža, ki je danes že pepel. Čudim se, da ni pristavil, da dolnji del obraza pripada zemlji, fizičnemu življenju in njegovim funkcijam, njegovemu forsytskemu rodu, iz katerega je izšel, ki ga nikdar ni zatajil in h kateremu se je kljub vsej kritiki obračal s simpatijo, kajti bil je otrok svojega rodu, dasi je v njem prevladovalo človečansko čuvstvo nad imperativom kaste in nad pohlepom po denarju in posesti, ki je bil v toliki meri lasten vsem Forsytom, da ga še tisti niso mogli docela zatreti, ki so se ločili od rodbine in postali outsiderji.

Prišla je doba razvoja, doba oblikovanja, ko je počasi nastajala Galsworthyjeva intelektualno-umetniška osebnost. Obrazovala se je v izžarevanju, ki je izhajalo iz več oblikovalnih prvin. Te so bile zlasti sodobni angleški svet, obširna potovanja in pa tuje literature. Angleški sodobni svet se mu je razodeval v šoli, v literaturi, filozofiji, v gospodarskih ali socialnih pojavih. Leta 1880. mu je bilo trinajst let. Tedaj nekako se je začela rušiti silna zgradba viktorijanske dobe. Od dne do dne je postajalo vse bolj očito, da je duh liberalizma, ki jo je preveval, lažen, strupen, škodljiv. Egoizem vsakega posameznika, naj bo podlaga vseobči sreči, ta nauk Adama Smitha in Jeremije Benthama, ni mogel več prestrežati silovitih sunkov kritike, kajti razmere, ki so bile medtem zavladale v Angliji, so vpile do neba. Prepad, ki je zijal med meščanstvom in proletariatom, je bil strašen. Na eni strani gore zlata, ki ga je naplaval v Anglijo free trade — in v zvezi s tem mastne rente in brezdclje —, na drugi pa brezdanje siromaštvo, suženjsko, slabo plačano delo, poleg tega pa skrajna zanemarjenost in moralni propad. Bogato meščanstvo je bilo zaljubljeno vase, v svoje kapitale in procenete, edino njihovo geslo je bilo, grabiti na kup in si večati bogatijo. Temu je seveda sledil popoln ego-

izem in otrplost srca. Nastopali so dalekovidni možje, ki so svarili in kazali nova pota. Dvignil se je kardinal Newman in puritanec Thomas Carlyle, ki je obsodil in zavrgel dotlej vsemogočno liberalno načelo: delaj, kakor te je volja. Priporočal je kult herojev, pozival, naj se Angleži nauče podrežati lastno osebnost narodni skupnosti, češ, da so Anglosasi od Boga izvoljeno ljudstvo, ki naj zavlada nad vsem svetom. V istem smislu je deloval umetnostni kritik John Ruskin in z njim prerafaeliti. Glasovi teh mož niso zamrli brez odmeva. Počasi se je v Angliji izoblikovala nova ideologija, ki je izpodrinila liberalizem. Carlyleova misel o svetovni državi je porodila britski imperializem, čigar predstavnik v literaturi je bil kasneje Kipling. Drugi mirnejši duhovi pa so se zadovoljili s tem, da so jeli pazljivo motriti družbo ter jo neusmiljeno razkrajati pod realističnim mikroskopom svoje kritike. Tako so hoteli kakor v zrcalu Angliji pokazati ostudne rane, ki so ji pokrivalo telo. Med te se je pozneje, ko je prišel njegov čas, uvrstil tudi Galsworthy.

Kako strašno je bilo stanje proletariata in kako močna je bila javna zavest, da tako ne sme naprej, je videti iz tega, da je tudi vlada jela pre-mišljati o socialnopolitičnih ukrepih. Oglasila se je narodna vest. Tedaj se je začela razvijati angleška socialistična misel. Leta 1884. se je ustanovila Fabian Society, ki se je osnovala na temelju nauk Johna Stuarta Milla, za katerega je poročstvo občne blaginje v odgovornosti človeka pred samim seboj in v prirojenem človekovem nagnjenju po socialnem udejstvovanju. Značilno za fabianizem, ki je docela inzularna tvorba, je to, da ni dogmatičen in revolucionaren kot Marxov nauk, temveč da temelji na kompromisu, da hoče doseči izboljšanje socialnega stanja postopoma. — V dobi, ko je Galsworthy doraščal, je angleška javnost z zanimanjem sledila izvajanju generala tako zvane Salvation-Army Williama Bootha, ki je odkrival v svojih spisih strašno, ostudno bedo in moralno propalost „slumov“. Naposled ne smemo pozabiti tega, da se je na vseučilišču v Cxfordu, kjer je studiral pravo, vedno gojila dobrodelnost. Tu se je človek z odprtim očesom dodobra mogel poučiti o socialnih krivicah.

V takem ozračju se je torej oblikovala Galsworthyjeva miselnost. Njegova po naravi sprejemljiva duša ni mogla mimo takih dejstev, ne da bi se zdržnila in se navzela hrepenenja k izboljšanju. Tu se je izbistrilo njegovo oko za vse tisto, kar se neusmiljeno zajeda človeku v srce, kar mu ne dá pokoja. Kljub temu pa ni ubral morda revolucionarne smeri, kakor mu večkrat povsem neupravičeno podtikajo. Bil je zato preveč Angleža, zlasti še zato, ker se je vendar vse svoje življenje kretal v visoki angleški buržoaziji, ki mu je počasi vcepila svoj globoko

konservativni duh, tako da se ga pri najboljši volji nikdar ni mogel do kraja otresti.

Druga oblikovalna prvina, ki je na Galsworthyju ostavila svoj neizbrisni pečat, so bila obširna potovanja po Evropi in Ameriki. Spotoma se je seznanil z Josefom Conradom, kateremu je posvetil drugo knjigo svoje Sage in od katerega se je naučil pripovedne tehnike menjavanja stališč. Galsworthy ni potoval, kakor to dela mnogo Angležev, prezirljivo, z zavestjo svetovne moči britske države v duši, temveč se je oziral po novih pokrajinah in ljudeh s preprostim srcem človeka, ki more v vsaki zemlji najti sebi podobnih. Nikdar se ni zapiral v slonokoščeni stolp napuha in ponosa. Njegova čuvstva so neprisiljeno obletavala pojave na področju človeške družbe vseh krajev. Mnogovrstna srečanja na teh poteh po svetu so v njem bistrila zmisel za opazovanje in psihološko analizo. Narava v svojih tisočerihih inačicah se mu je razodevala na teh potovanjih kot neizčrpno vrelo neskaljive radosti. In kljub veličastni sliki širokega sveta, ki je v svojih podrobnostih tako pisana in polna življenjskega veselja, je vendar ostal pravi Anglež, pravi otočan. Vrnil se je domov in, kar je tako značilno zanj, je kesneje večkrat izjavil, da mu je kljub lepotam sveta najljubši kotiček na svetu njegov rodni angleški Devonshire z okroglimi hribci, zasanjanimi dolinicami, zelenimi mejami, tihimi rekami in svetim podeželskim mirom, ki nam ga tako lepo slika v „The Country House“.

Na teh potovanjih se je dodobra seznanil s tujimi literaturami. Zlasti je omembe vredno to, da je v Rusiji spoznal dela Dostojevskega in Turgenjeva. Tista široka človečnost, ki jo opažamo v njegovih zrelejših delih, tista vse odpuščajoča gesta, ki izvira iz najglobljega poznavanja človeške duše, nas nehote spominja na avtorja „Bratov Karamazovih“.

Pred odhodom na svojo pot po svetu je leta 1890. Galsworthy zapustil advokaturo, da bi se popolnoma posvetil slovstvu. Kot član odvetniške zbornice je imel priliko, da je poglobil svoje znanje o človeški duši, zlasti o miselnosti meščanskih krogov, in v njegovih kesnejših romanih in dramah neredko srečavamo reminiscence na to dobo, ki so polne žolča, tako recimo opis pravde med Soamesom, Forsyтом in arhitektom Bosinneyem, zlasti pa je v drami „Justice“ njegova sodba o sodnem postopku vsebovala toliko prepričevalne sile, da je bilo oblastvo prisiljeno, odrediti v sodstvu več izprememb bistvenega značaja.

Prvo njegovo delo je kazalo vpliv Stevensona in Kiplinga. Bila je to zbirka povesti „From the Four Winds“ (1898). V teh „short stories“ je Galsworthy iskal zlasti izrednih dogodivščin in napetih situacij, vendar se to snovno zanimanje ponekod že umika nečemu globljemu, moralnemu konfliktu, ki je n. pr. središče zgodbe „Jean Jacques“. V

romanu „Jocelyn“, ki ga je izdal še istega leta, pa se že dvigne do dobro zasnovane psihološke analize ljubezenskega zapletljaja. Vendar še vedno ni našel samega sebe, čutijo se negotovost, iskanje, Meredithov vpliv.

Odločilno za Galsworthyjevo nadaljnje tridesetletno pisateljsko delovanje pa je prelomno leto 1900. V romanu „Villa Rubein“ (1900) namreč nastopijo prvi glasniki Forsytov, trgovec Nick Treffry, družabnik starega Jolyona Forsyta. Tu že vstajajo na obzorju tisti značaji, ki jih je kesneje tako mojstrsko znal slikati, da so postali naravnost telesni tipi, ki neizbrisno ostanejo v čitateljevem spominu. Obenem je v tem romanu že podan eden izmed osnovnih konfliktov vseh Galsworthyjevih del, da namreč absolutno svoboden, anarhičen duh, ki je pogosto umetnik, vdere v samozadovoljstvo meščanske rodbine, ki temelji na egoizmu in razumu, si pridobi srce domače hčere — kajti ženske so po svoji bogati čuvstvenosti za take doživljaje dostopne — in s tem povzroči vseobčo zmedo: kamen v mirnem, zasanjanem ribniku.

Prva knjiga, ki nam razodeva že vsega Galsworthyja, je roman „The Island Pharisees“ (1904), v katerem z analizo angleške družbe v mestu („The Town“) in na deželi („The Country“) obsodi, kakor pravi v epigrafu k tej knjigi, „spoštovano družbo“. Značilno je, da je leta 1908. opremil Galsworthy ta roman s predgovorom, kjer pravi, da je Anglija „kokošnjak“, kjer je na 90 kokoši le 10 petelinov, ki pomenijo napredek. Zopet gre tu za nadpovprečnega človeka, idealno mislečega aristokrata (Sheldon), ki se poteguje za roko domače hčere (Antonia) in se zaroka razdre, ker ni skladnosti med meščanskim miljejem in tem vrinjencem iz drugega duševnega sveta. Zmaga torej kasta, katere nesocialna topost je krepko podana, dočim se mora vse drugo, ljubezen, človečnost, hrepenenje kvišku, umakniti v ozadje. Galsworthy si je v tem romanu ustvaril posebnega besednika. To je klatež Ferrand, človek principov, ki zameta sleherni kompromis in ima nekaj ruskega v sebi. Takole izpove najiskrenejšo pisateljevo misel: Kdor hoče ostati „priroden“ človek, mora ostati zunaj družbe. Jean-Jacques Rousseau je na drug način trdil bistveno isto misel. Tu vidimo, koliko je v realistu Galsworthyju pristne romantike.

Leta 1908. je izšel roman „The Man of Property“, in s to knjigo prične „Forsyte Saga“, ogromna epska gmota, ki je pravo pravcato Galsworthyjevo življenjsko delo, saj je vanj vložil vse, kar je v njem bilo najboljšega, pa naj si bo v intelektualnem ali tvornem zmislu. Sam ga v posvetilu imenuje „najmanj nevredno izmed svojih del“. To delo zares tudi objema vse Galsworthyjevo življenje. Prvemu romanu je sledil drugi „In Chancery“ (1920), nato „To Let“ (1921). Drugi del Sage pa vsebuje „The White Monkey“ (1924), „The Silver Spoon“ (1926) in

„Swan Song“ (1928). Leta 1929. je izšla zbirka novel „On Forsyte Change“.

„Forsyte Saga“ je povest rodbine Forsytov, katere obširni rodovnik je na čelu novejših izdaj Sage in obseza dobo od 15. junija osemdesetih let minilega stoletja (ko je torej bilo Galsworthyju nekako 15 let) pa vse do najnovejših časov. Očetje in matere Forsytov spadajo torej popolnoma v viktorijansko dobo, so torej v vsem svojem življenju ljudje iz časov liberalizma. Zato je njihovo edino gibalno brezmejen egoizem, pohlep po denarju, po posesti. In vendar je zanimivo to, da je v tem svetu brez nežnih čuvstev, brez ljubezni in simpatije rodbina skrivnostna, toda neoporečna stvarnost. Misteriozne krvne vezi, ki jih pa še okrepljujejo materialni interesi, so povzročile, da se je rodbina zgostila v nekaj trdega, upornega, nerazbitnega, ki je prepojeno z dogmo o lastnini. Socialna misel spi. Človek je za te ljudi le toliko človeka, kolikor ima lastnine, kolikor lahko plača, kakršne ima konje, kolikor dobiva obresti za svoj kapital, tri ali pet od sto. V lastnino spada tudi žena, tudi rodbinski sloves. Z ženo sme lastnik storiti, kar mu drago, če ga ne ljubi, sme rabiti silo (Soames-Irena). Število otrok mora biti v skladu s procenti: če dobivaš tri od sto, imej le troje dece, pri desetih od sto pa temu primerno več. Denar je absolutno merilo, tudi lepota, mladost in čednost se premostrivajo skozi cekin. Na žalost cekina oko ne predre in zato ostane v ospredju le zlato. Kaj naj pa v takih razmerah počne srce, duša, bratstvo, človečnost, božanstvo? Saj se ne dá razmenjati za denar, torej — vanitas — vanitatum. Vse življenje uravnava ideja materialne koristi. Zato naj tudi sleherni Forsyte obvladuje svoje čute, naj brzda svoj nastop, da bi vendar nič v njegovih oblikah ne povzročilo kakšne škode. Odtod formalizem običajev, odtod hinavščina, odtod neiskreno šarjenje, ki mu pravimo „cant“, v tedanji angleški meščanski družbi. Človečnost vse tisto, kar je v nas najlepšega, božanskega, je v Forsyту vklenjeno, ugnetenno, skoroda zadušeno. Pristna človeška osebnost je v Forsyту zasušnjena — gospoduje pa v njem z vso neizprosno privzgojeno osebnost, puhla forma, ki se na zunaj sveti in blesti, v sebi pa je votla ko prazen sod. Zato mora seveda priti do katastrofe, kadar se ta ugneten človečnost osvobodi in razbije varljivo formo meščanstva, ki jo je doslej oklepala (stari Jolyon v „Indian Summer of an Forsyte“), ali pa kadar v rodbino Forsytov vdre človek, ki nosi v srcu tisto iskrico, ki jo je Bog vdihnil ilovnatemu Adamu (Bosinney, Irena).

Forsyti niso redko sejani v Angliji, temveč jih je več ko polovica Anglije, kakor pravi Galsworthy sam, in to so stebri družbe. „Da ne rečem preveč, tri četrti članov naše akademije so Forsyti, sedem osmin

naših romanopiscev in velik del tiska; v duhovskih krogih so odlično zastopani; v poslanski zbornici so menda bolj številni kot drugod.“

Galsworthy je na drobno pregledal obisti meščanski družbi in ugotovil njen nečloveški značaj. Zato ga je obšla tesnoba in skrb za angleško kulturo, kajti ni se mogel ubraniti misli, da ji preti pogin, da jo bodo zasule grmade čisto materialnih interesov, ki jih grmadijo Forsyti vse više in više, da se podre babilonski stolp britskega bogastva, ki je samo sebi namen, ne pa sredstvo za skladno ureditev sveta.

Galsworthy je kot malokdo umel slikati viktorijansko Anglijo in njen prehod k novejšim časom. „Forsyte Saga“ je socialna in moralna zgodovina Anglije kot so Rougon-Macquart zgodovina drugega cesarstva, kot so Buddenbrooki Tomaža Manna zgodovina velike lübeške družine. Neredko se trdi, da je „Forsyte Saga“ ogromna freska. Vendar temu ni tako. Freska ne ljubi drobnega detaila — vzemimo freske v Sikstinski kapeli — Galsworthyjeva epika pa se odlikuje baš po detailu, ki je včasih celó osrednje gibalo njegove evokacijske moči. Saj sam pravi, da se umetnik neprestano trudi odkriti tisto pomembno malenkost, v kateri je utelešen ves značaj kakega prizora, kraja ali osebe. Soames Forsyte pri obisku na skrivaj oslini prst in začne drgniti po grbinah pozlačenega svečnika. „Pristna starinska pozlata, kaj takega danes več ne dobiš. Ta bi pri Jobsonu vrgel lepe denarce.“ In „krožila je vest, da je Philip Bosinney napravil svoj prvi obisk pri tetah Anni, Hesteri in Juleyi v mehkem sivem klobuku! — v mehkem sivem klobuku! in še celó v novem ne, temveč v nekem prašnem, brezobličnem oném. Neverjetno, kajne — kaj le to pomeni!“ Pa stari Thimoty, ki sto let star umira in ki o svetovni vojni ničesar ne ve, pravi: „Konsole bodo spet poskočile . . . Samo konsole naj poskočijo, pa je Anglija rešena!“

Pa ne samo ljudje ga zanimajo, značilna je zanj ljubezen do vsega živega, do prirode. Kako čudovito zna poživljati banalni svet Forsytov s pogledom na zeleneče breze, na cvetlice. Petje ptičev po logih, mesečina na valovih Temse, smeh otrok, blesk mladosti, vonj pomladi, zvok zaljubljene pesmi, soj zvezd na temnem nebu, bobnenje razpenjenih vodá v planinah — vse to so nepozabne slike iz njegovih knjig, nametane brez stilizacije, docela prostodušno, nekako presajene iz prirode na stranice knjige. Znana je njegova ljubezen do živali in zdi se, da tiči za to ljubeznijo misel, da je vse, kar ni človeško, veliko, iskreno, pristno. Galsworthy je zlasti prijatelj mladine — ki še ni prestopila tiste meje življenja, kjer so ljudje podjetniki, finančniki, bankarji, politiki — ljudje brez duše, ljudje oblike, pohlepni bratci in grabeži.

Zato mu pogosto zveni beseda jedko in pekoče, zato mu očitajo pesimizem. Ironija je ena glavnih potez njegovega stila. Vendar je ta ironija

fina ter ni dosegljiva za debeloglave, tope Forsyte, ki je ne razumejo. Zato je Galsworthy tudi, kakor pravi J. B. Priestley, zaveznik upornikov, bohemov, ljubiteljev lepote, kajti pri njih najde več pristne in globoke duševnosti, čeprav hodijo v „sivih, brezobličnih klobukih“.

Galsworthy je velik romanopisec. Glavna odlika njegovega značaja je vedno nepristransko opazovanje sveta. Vedno želi ostati objektivni. Slika se vrsti za sliko, skrbno in z ljubeznijo izdelana. Avtor se skriva, refleksije so redke. Njegov ekspresionizem se izraža v že citiranih besedah, da ga zunanost le toliko zanima, kolikor izraža notranjost. Poezija izvira sama od sebe iz situacij in zato zahteva čitanje Galsworthyja fine psihične organizacije, saj tekst sam ne vsebuje tistega, kar je pri njem najdragocenejše in tako rekoč eterično.

Dasi je Galsworthy vedno objektivni in se skriva za pisano sliko življenja, ob kateri se opaja, vendar neprestano čutimo njegovo vrednotenje, bič, ki ga vihti nad slabostmi svoje domovine. Obenem pa nad vsem, kar mu je napisala roka, trepeče iskrena ljubezen in usmiljenje. On ne obsoja, temveč le ugotavlja, ne le slabe, temveč tudi dobre lastnosti Forsytov, in to je, kakor smo že uvodoma omenili, ena najvišjih odlik njegovega bitja. Koliko je opravičeno grenke ironije v „Forsyte Sagi“, pa tudi koliko toplih besed. V tem je človeška vrednost Sage. Ker je značaje svojih Forsytov slikal z ljubeznijo, niso deformirani, temveč se nekateri izmed njih dvigajo do veljave človeških tipov. S tem pa tudi že stopajo iz ozkega kroga britskega otočja in se bližajo našim, evropskim, še več, svetovnim Forsytom. Kajti egoizem, hrepenenje po denarju in posesti, ugnatanje ljubezni do bližnjega, votli formalizem življenja, to so lastnosti, ki jih moremo odkriti celo v mali slovenski deželici. Tako torej dobiva pod tem vidikom Galsworthyjeva Saga mednarodni pomen, zlasti pa danes, ko se je socialno vprašanje kljub napredku na tem poprišču tako zaostri.

„Forsyte Saga“ pa je le drobec Galsworthyjevega dela, saj je napisal nekako dvakrat dvanajst knjig. Romani, ki nimajo nobene ali vsaj ne tesne zveze s ciklom, obravnavajo z raznih stališč vedno konflikt med standardiziranim življenjem in anarhičnim hotenjem človeka, sledečega le klicu srca. Eden izmed njih, „The dark flower“ (1913), je že preveden v slovenščino (O. Župančič). Umetnik in sanjar Marc Lennan se ne more ukloniti pod ravnilo meščanskega življenja in zato mu potekajo dnevi v vednem nemiru in iskanju prelepega doživetja ljubezni, dokler mu starost, ko ga je že skoroda omotila strast do mlade Nell, brutalno ne strga tenčice sanj izpred oči, pri čemer spozna, da gre le mladost k mladosti, velo listje pa k vелеmu listju.

Drugi romani obravnavajo drugačne probleme. „Fraternity“ (1908) išče odgovora na vprašanje, je li bratstvo med ljudmi mogoče. Dasi čisto srce pritrjuje, so vendar junaki romana najrazličnejšega mnjenja, kajti razum jim jemlje vero v ta visoki ideal. „The Patrician“ (1911) je družabni roman iz aristokratskih krogov, ki nam kaže teror, s katerim rodbina strahuje svoje člane. Lord Miltoun in njegova sestra se morata seveda odreči ljubezni, ki ne ustreza rodbinskim razmeram, udušiti krik srca. Rodbinski roman „Freelands“ (1915) se peča z vprašanjem zemlje, v „Beyond“ (1917) pa nam Galsworthy pretresljivo slika usodo žene v zapletih družabnega življenja. „Saints Progress“ (1919) pa pred očuje duševne boje vrlega pastora, čigar hči zanosi nezakonskega otroka. Romani zadnjih let, v katerih je hotel zajeti moderno življenje, „Maid-in-Waiting“, n. pr. in „A Flowering Wildernes“, mu ne zvene tako prepričevalno; čuti se, da ni kos modernim časom. Tu je meja njegove umetnosti. Moderni čas ga je nadkrilil, mladina, ki jo zanimajo novi ideali, ga odklanja, ker ga ne razume več.

Druga literarna zvrst, ki jo je Galsworthy gojil ves čas življenja, je bila tako zvana „short story“, kar bi pri nas mogli imenovati novelo ali včasih črtico. Med temi „short stories“ so pravi biseri njegovega pripovedništva. Na splošno so te novelice vse premalo znane, „Forsyte Saga“ jih po krivici zatemnjuje. Izdal jih je v več knjigah. Najlepše med njimi so: „A Stoic“, „The Apple-Tree“, „The first and the last“. Njihovo jedro je moralni konflikt.

Galsworthyjeva dramatska dela (okoli 25) inspirira isti duh družabnih problemov kot roman in „short story“. V njih se je Galsworthy zopet izkazal finega realista, ki zna natančno, psihološko objektivno, obenem pa duhovito posnemati s prizorov vsakdanjega življenja vse tisto, kar je značilno, pereče, kar razgalja družbo in jo kaže, kakršna je, ki uničuje slepečo tolažbo „canta“, s pomočjo katerega družba, kakor bi kadila opij, prezira svoje skrite rane.

Pri nas se je, če se prav spominjam, uprizorila le drama „Strife“ (1909), kjer si na sijajno podani seji direktorija stojita nasproti dva ne-utolažljiva teoretika, ki ne pozna kompromisa in ju zato družba izloči. Zelo znana in efektna je tudi „Justice“, v kateri se izživilja Galsworthyjevo poznanje sodskega miljeja. Kadar se sodski postopek sproži, se vali kot plaz navzdol in stare vse, kar mu pride na pot, pa najsi bo krivo ali tudi — v bistvu nedolžno. V sodno dvorano so postavljene tudi „Silver Box“, „Family Man“ in „The Show“. Čudoviti so prizori dražbe v „Skin Game“, čajanke in kvartanja v „Loyalties“. — Problem-sko stran svojih dram rešuje tako, da postavlja na oder osebe, katerih

vsaka zastopa nasprotno mnenje. Dasi ostaja avtor vedno v objektivni oddaljenosti, vendar čutimo, kam stremé njegove simpatije.

Njegove drame so odrsko zelo učinkovite. Njihova arhitektonika je dovršena. Videti je, da je dodobra poznal gledališče, saj tudi osebe njegovih romanov pogosto iščejo utehe in duhovnega oddiha baš v gledališču. Značaji njegovih oseb so psihološko utemeljeni in tako realistično podani, da nam vzbujajo maksimum iluzije in so zato do skrajnosti prepričevalni. Svoje probleme zna tako fino vlagati junakom v usta, da nad vsem dejanjem leži čuvstvo brezoblačne nepristranosti.

Pregled Galsworthyjevega življenja in njegovega literarnega dela nam odkriva v njem pričo stare Anglije, ki je imela svoje korenine v viktorijanski dobi. Kot pravi Anglež misli, da stvari ne morejo biti drugačne kakor so, drugačen more biti le človek. Zato ni v njem nič prevratnega zanosa. Reformatorska stremjenja so mu tuja in v tem se razlikuje od Shawa in Wellsa. Njegovo socialno mišljenje je tipično angleško. Izraženo je v naukih Stuarta Milla, ki zahteva, naj človek kontrolira samega sebe pred svojo vestjo in naj se po svojih močeh socialno udejstvuje. Po tem nauku naj se torej reformira vsak posameznik zase in tako se bo reformiral svet. Ta miselnost je značilna za elito človeštva, kateri pripada Galsworthy. Vendar ni malo umov, ki resno dvomijo o uspehu takih nazorov. Kljub temu je Galsworthy velika osebnost. Kdor je čital njegova dela, kdor ga je osebno spoznal, vsakdo je moral priznati, da je poleg njegove umetnosti najlepše, kar je v njem, njegovo zlato srce, ki je vselej in povsod izžarevalo le toplino in dobroto. „The Great Old Man“, kakor ga imenujejo, je bil najčistejši tip „gentlemana“, toda ne tistega, ki mu je neoporečna oblika nad vse, a je v sebi votel in prazen. Bil je „gentleman“ srca, ki je črpal svoje plemstvo iz globin svojega človečanstva.

## SNEŽENA KEPA

V I D A T A U F E R

Po gorah in gričih  
je razpela zima  
svoje bele grudi.  
Ob cestah visijo  
raztrgane misli.  
Luči se zlivajo  
v podobo srca.

V mesto je prijezdil mrak.  
Potopila sem se  
v njegovo plavo haljo in  
otrla nizko solzo. Zdaj čakam,  
da pride nekdo  
in vrže v moje okno  
kepo snega.